

Libertariánství

Libertariánské směry spojuje důraz na svobodu jednotlivce, osobní autonomii, dobrovolné vztahy a omezení donucení. Rozcházejí se v pojetí vlastnictví, v důvodech pro svobodu i v otázce, zda je legitimní omezený stát, nebo žádný stát.

Libertariánství je široká rodina politických filozofií a společenských směrů, které kladou mimořádný důraz na svobodu jednotlivce, osobní autonomii, dobrovolnost mezilidských vztahů a omezení donucení.

Ústřední libertariánská otázka proto nezní pouze „Co by měl stát dělat?“, ale také „Proč smí stát dělat něco, co by za stejných okolností nesměl udělat jednatlivec?“

Libertypédie · Stát a legitimita donucení

Tři rozlišení, bez kterých se pojem mívá

Morální nesouhlas ≠ právo zakázat

Jednání může být hloupé, škodlivé nebo nemorální, a přesto nemusí být oprávněné zabránit mu násilím.

Iniciace ≠ obrana

Odmítnutí zahájit donucení nevylučuje přiměřenou sebeobranu, obranu druhého ani náhradu způsobené škody.

Svoboda ≠ jednání bez hranic

Svoboda je omezena právy ostatních. Spor se vede právě o to, co tato práva zahrnují, odkud pocházejí a jak je vymáhat.

Šest opakujících se principů · ne každý směr přijímá všechny stejně

Jednotlivec

Práva náleží především konkrétním lidem, ne abstraktním třídám, národům nebo státu. Ani většinová podpora sama zásah do práv neospravedlňuje.

Sebevlastnictví a majetek

Některé teorie od práva rozhodovat o vlastním těle a práci odvozují vlastnická práva. Sporné je, jak vlastnictví vzniká a jaká má omezení.

Autonomie

Člověk má v zásadě rozhodovat o vlastním těle, práci, vztazích, majetku a životních cílech. Hranicí jsou zásahy do práv druhých.

Princip neagrese

NAP odmítá zahájení násilí či hrozby vůči osobě a jejímu legitimnímu majetku. Není však univerzální definicí libertariánství ani pacifismem.

Dobrovolný souhlas

Směna, smlouva, členství, dar i osobní vztah se odlišují od vztahů založených na násilí, hrozbě nebo podvodu.

Rovnost pravidel

Příslušnost k instituci sama nevytváří zvláštní morální oprávnění. Libertariáni se ptají, proč by stát směl to, co jednatlivec nesmí.

Společným motivem není jedna hotová odpověď, ale otázka, jak velkou moc smí člověk nebo instituce vykonávat nad jiným člověkem.

Jedna rodina, rozdílné směry

Klasický liberalismus

Historicky starší tradice omezené vlády, vlády práva, vlastnictví a občanských svobod. Některé veřejné funkce připouští.

Anarchokapitalismus

Odmítá státní monopol na právo a bezpečnost; navrhuje konkurující agentury, arbitráž, pojištění a polycentrické právo.

Agorismus

Strategie nenásilné změny: dobrovolné ekonomické vztahy mimo státní kontrolu mají postupně vytvářet paralelní struktury.

Minarchismus

Připouští minimální stát pro ochranu práv, policii, soudy a obranu. Sporné zůstává financování a přesný rozsah.

Levicové libertariánství

Spojuje silná práva jednotlivce s rovnostářštějším pohledem na přírodní zdroje; patří sem různé anarchistické a mutualistické tradice.

1858–1861

Joseph Déjacque vydával časopis Le Libéraire. Politické označení libertarián mělo v 19. století anarchistické kořeny; jeho význam se později rozšířil.

1974

Robert Nozick vydal Anarchy, State, and Utopia, významnou filozofickou obhajobu minimálního státu.

Kritické otázky

Formální, nebo skutečná svoboda?

Právo odmítnout práci či získat péči může být bez peněz málo použitelné. Má nedostatek vytvořit vymahatelný nárok na zdroje druhých?

Co s náklady pro třetí osoby?

Dobrovolný obchod továrny a zákazníka neřeší znečištění sousedů. Odpovědnost za škodu naráží na obtížné určení původce.

Kdo zaplatí veřejné statky?

Obrana chrání i neplatíče. Dobrovolná řešení existovat mohou, sama možnost ale nedokazuje, že postačí pro každý veřejný statek.

Protiváha ke zkratkám

Pravidla nezmizí

Mohou vznikat smlouvami, komunitními normami a právními institucemi. Spor je o jejich vznik, souhlas a násilné vymáhání.

Solidarita nezmizí

Filozofie neurčuje, kolik věnovat rodině, charitě či komunitě. Omezuje hlavně prostředky, jimiž lze své cíle prosadit vůči ostatním.

Selhání je třeba porovnávat

Problém trhu sám nedokazuje lepší státní řešení — a selhání státu nedokazuje, že trh problém automaticky vyřeší.

